

Nr 285.

Av herr Hansson i Rättvik, *om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om anordnande av en statens försäkringsverksamhet å olika försäkringsområden.*

Det har sedan länge tillbaka funnits anledningar till ett allvarligt övervägande, vilka åtgärder som från det allmännas sida böra vidtagas för att bringa reda i vårt försäkringsväsen och effektivt skydda försäkringstagarnas intressen gent emot självsvåldiga bolagsledningar. Vissa händelser inom försäkringsvärlden under de senare åren framhäva med all önskvärd tydlighet nödvändigheten av, att statsmakterna äntligen måste gripa in på ett mer verksamt sätt, än vad förut skett genom försäkringslagen och försäkringsinspektionen, vilkas nytta för försäkringstagarna kan betecknas såsom varande tämligen illusorisk. Vad särskilt inspektionen angår, kan den mången gång vara mera till skada än till nytta i det avseendet, att inspektionens blotta tillvaro kan ge ett falskt sken av trygghet. Det förekommer exempel, då bolag försökt göra reklam med inspektionens anseende och velat lugna allmänheten med, att bolaget stode under inspektionens kontroll, även när kontrollen, förståeligt nog, varit så gott som värdelös. Vår försäkringslag plus inspektionen ha ej kunnat i någon nämnvärd mån bidraga till bortskaffande av missförhållandena inom försäkringsvärlden. Där om bära, som förut framhållits, åtskilliga händelser från de senare åren påtagliga vittnesbörd. Man kan peka på så allmänt kända fall som de många skandalerna i Livförsäkringsbolaget Kronan, vidare vad som i fråga om de försäkrades rättslöshet framkom under förutvarande direktören Hamrins process mot Livförsäkringsbolaget Svecia, ävensom bolaget Vasas avtal med det danska »Tryg», vilket hade till följd, att en enda utländsk man kunde såsom innehavare av aktiemajoritet i Vasas förlagsaktiebolag helt bestämma över detta svenska livförsäkringsbolag. De anmärkningar,

som offentligen framställdes föregående år mot Svenska Liv, bära ock syn för sägen. Jag tillåter mig här i korthet ange innehållet i de anmälningar mot Svenska Livförsäkringsbolagets ledande man, som ingivits till regeringen:

Inom det svenska försäkringsväsendet, heter det, ha hittills, glädjande nog, knappast förekommit direkta försök att undanhålla de försäkrade deras rätt. Så mycket mera nedslående är det då, att i en mängd fall, då de försäkrade icke kunnat bedöma, vad de havt för tillgodohavande hos Svenska livförsäkringsbolaget, ledningen — enligt den till regeringen tidigare gjorda anmälan — begagnat sig av denna deras okunnighet för att helt eller delvis undanhålla dem sagda tillgodohavande.

Gällande försäkringslag är så bristfällig, att den icke ens förutsett sådana oegentligheter, än mindre stadgar någon påföljd för dem. Och den övervakande myndigheten, försäkringsinspektionen, har en så bristfällig instruktion, att den i fråga om oegentligheter av sådant slag kan, då den så vill, låta en felande bolagsledning slippa undan. Inspektionen har också nu, trots att själva arten av dess ämbete hade möjliggjort beivrande åtgärder, låtit bero vid att bolagsledningen i vissa fall vidtagit rättelser — efter det anmärkningarna framkommit och blott på grund av dem. Försäkringslagen behöver därför kompletteras genom noggrannare föreskrifter om inspektionens åligganden. Vidare erfordras att de försäkrade beredas tillfälle delta i den skärpta kontrollen över bolagsledningarna. Därjämte måste effektiva straffbestämmelser finnas.

Två initiativ ha redan tagits. Ar 1917 beslöt riksdagen, till följd av en enskild motion om ändringar i lagen om försäkringsrörelse, en utredning angående lämpliga åtgärder till ökat skydd åt de försäkrades intressen i ömsesidiga bolag. Vidare har nyligen av de fyra nordiska länderna tillsatts en kommission för utarbetande av en särskild lag om försäkringsavtal. För denna nya lag måste man nu se till att icke göra sig skyldig till samma fel som i vår nuvarande lag om försäkringsrörelse, där frågan om hur bolagsledningarna skola hindras att missbruka sin ställning till förfång för de försäkrade är betänkligt försummad. Dyligt har inneburit ett allt för stort och riskabelt förtroende till bolagsledningarna, vilket också bestyrktes med exempel i den motion, som föranledde riksdagsbeslutet om utredning. Samma synpunkter måste också uppmärksammas vid en lag om försäkringsavtal. Även för arbetet på denna är utredning därför behöflig. Men den låter fortfarande vänta på sig. Det kan nu begäras, att en sakkunnig och framförallt opartisk, av bolagsledningarna

oberoende kommitte tillsättes för utredningen i ifråga. Man torde därvid även kunna taga hänsyn till aktiebolagen.

Beträffande den gjorda anmälan om försäkringsinspektionens underlåtenhet och en bolagslednings oriktiga handlingssätt måste man ju vänta, att regeringen här med skärpa inskrider. Den nye civilministern har nu att visa, att man hädanefter icke lämnar bolagsledningarna att förfara efter godtycke, när det gäller stora allmänna intressen.

Tidningen Socialdemokraten anmärker med anledning av de påtalade missförhållandena i numret för den 31 dec. 1919:

»Dessa uttalanden träffa nog i det väsentliga rätt. Emellertid finns även en annan sida av saken att uppmärksamma.

I sin senaste skrivelse till regeringen ger adv. Karlsson en inblick i vilka svårigheter som resa sig, då det gäller att ta rättelser gent emot en mäktig bolagsledning. Han omtalar, att anledningar till anmärkningar förelegat ända sedan bolagets nuvarande direktör tillträdde sin befattning. Vederbörande tjänstemäns ogillande, liksom föreställningar från håll som stod bolagsledningen nära, hade ingen verkan. Det blev så småningom bekant i vissa kretsar, att här förelåg ett systematiskt tillvägagående, som kringskar de försäkrades tillgodohavanden. Personer med rättskänsla måste ju försöka få dylikt stävjat, men detta visade sig vara lättare sagt än gjort, «ty oviljan eller rädslan att på något sätt komma i kollision med dylika mäktiga privatintressen är på de flesta håll stor». Det hjälpte icke ens, att slutligen saken omtalades i tidningarna. Ty försäkringsinspektionen avgav då sitt bagatelliserande och bortförklarande utlåtande, varvid det hela stannade. Under nya svårigheter måste då nya utvägar anlitas för att få fram saken, varpå anmälan till regeringen tillkom.

Detta är ju i korthet en nog så talande historia. Om en underordnad tjänsteman eller arbetare allvarligt missköt sig och äventyrat den affärs anseende, där han är anställd, blir han utan många omständigheter avskedad och eventuellt överlämnad åt den offentliga rättvisan. Men när det gäller en ledare för ett stort försäkringsbolag, vågar knappt någon öppet uppträda mot honom, och de som borde vara närmast därtill vilja det icke. Bolagets styrelse skyddar honom med att biträda hans påstående, att anmärkningarna (som dock äro fullt bevisade) blott skulle tillkommit av illvilja. Den närmaste myndigheten, försäkringsinspektionen, bagatelliserar, trots att för var man uppenbara, alls icke av förbiseende tillkomna oegentligheter föreligga.

I detta sammanhang får icke förbigås, att inom ifrågavarande bolag

direktören har en exceptionellt stark ställning genom att han innehar aktiemajoriteten i förlagsaktiebolaget, vars delägare äro de som avgöra det ömsesidiga försäkringsbolagets angelägenheter på bolagsstämma (ett med rätta mycket klandrat förhållande). Denna enda person är alltså den som i verkligheten kan både tillsätta styrelse och nästan i allt besluta över bolaget, vari dock de försäkrade kallas delägare. Det hör även till saken, att styrelsen, som själv icke kunnat vara inne i dessa förhållanden, knappt har något att hålla sig till annat än direktörens egna uppgifter.

Det är ju icke så sällsynt, att den, som icke kan framvisa bärande sakskaäl till sitt försvar, tillgriper misstänkliggörande av motiven till kritiken för att därigenom ställa denna i ogynnsam dager. Här har man icke dragit sig för att söka ge det hela sken av att det blott skulle vara fråga om en kontrovers mellan direktören och personalen, vilken senare skulle gjort sitt bästa för att utan fog nedsvärta den förre. Det är dock svårt att förstå, att man kan tro sig vinna något med en dylik manöver, när det dock är ett faktum, som kan ses både av försäkringsinspektionens utlåtande och av bolagsledningens eget svaromål, att man måst erkänna riktigheten av själva de i anmärkningarna framlagda fakta och t. o. m. i de flesta fall måst vidta rättelse. Man har ju också funnit påkallat att förstärka styrelsen med förut i denna sak icke inblandade krafter. Vad vi här velat understryka är den betydelsefulla principiella innebörden av denna fråga, som nu snart skall avgöras av regeringen. Det gäller ett för allmänheten mera betryggande ordnande av försäkringsväsendet. Man vill hoppas att, då nu sakens vidare fullföljd ligger hos en demokratisk regering, inga ovidkommande hänsyn till person eller relationer skola förhindra den snara tillkomsten av en utredningskommitté, som utan undfallenhet och utan mannamån drager upp linjerna för en bättre ordning på detta område — intill dess försäkringsväsendet, liksom bankväsendet, blir färdigt för socialisering.»

Men det är inte bara detta förhållande, tillvaratagandet av försäkringstagarnes rätt gent emot bolagen, som ger anledning till krav på statsåtgärder. Hela vårt försäkringsväsen är så lagt, att det ger de mest ypperliga tillfällen för enskilda företagare att skinna den stora allmänheten. Och vilka oerhörda summor, som naturligtvis läggas på premierna, sluka ej förvaltningarna vid alla dessa olika försäkringsbolag. För några år sedan utgjorde omkostnaderna inom livförsäkringsverksamheten 30 à 35 procent av hela premieinkomsten. Undersökes vad orsaken till dessa

orimligt höga kostnader kan vara, är det särskilt anskaffningskostnaderna och premieinkasseringen uppmärksamheten riktas på. För vissa bolag uppgå dessa till inemot hälften av alla omkostnader. Detta är ju också förklarligt med tanke på den stab av ombud, som ett bolag måste förse sig med för att hålla anskaffningen uppe i den hårda konkurrensen. Och alla dessa kostnader påföras försäkringstagarna i form av höga premier. Att kostnaderna särskilt för anskaffning för närvarande äro oskäligt höga, torde ej kunna bestridas ens av försäkringsbolagen. Försäkringsinspektionens årsberättelser lämna i det hänseendet belysande siffror på, hur anskaffningskostnaderna alltjämt stiga.

Det gäller att förenkla anskaffnings- och inkassoapparaten och på så sätt bringa ner omkostnaderna och därmed premierna avsevärt.

En radikal lösning av hela spørsmålet vore att lägga allt försäkringsväsen under staten. Således få det hela samlat under en förvaltning och därigenom billigare. Därvid skulle också så gott som hela agenturkåren bortfalla och anskaffnings- och inkassokostnaderna nedbringas till ett minimum, vilket allt i sin tur givetvis skulle medföra sänkning av premierna. En annan utväg för åstadkommande av bättre förhållanden på försäkringslivets område ligger däri, att jämsides med nu arbetande bolag upprättas en statens försäkringsanstalt med uppgift att bli en mönsteranstalt i alla avseenden. Genom sina avsevärt lägre premier och omkostnader skulle den i konkurrensen utöva ett för försäkringstagaren fördelaktigt inflytande på de enskilda bolagen. Denna anordning måste dock betraktas som ett provisorium eller en övergångsform och kunde möjligen i sådant hänseende tillgripas under övergångstiden.

Mig synes, som om den förstnämnda vägen med ett statens övertagande av all försäkringsverksamhet är att förorda ur alla synpunkter och måste således utgöra slutmålet. Utom det att premier och omkostnader nedpressades avsevärt, så vanns därjämte, att de oerhörda summor av samlat kapital, som nu hamna hos dessa privatföretag, ställdes till statens disposition. Det är ju allom bekant, att man inte har bara lovord att ge angående försäkringsbolagens kapitalplaceringar.

Vid riksdagen 1912 väcktes motion av hrr Bäckström i första och Palmstierna i andra kammaren med yrkande om utredning angående möjligheten och lämpligheten av att en statens livförsäkringsanstalt upprättas. Andra kammaren biföll motionen, under det första kammaren stannade för avslag. År 1917 beslöt riksdagen i samband med antagandet av den nya försäkringslagen anhålla, «att Kungl. Maj:t ville verkställa utredning, hu-

ruvida, i vad omfattning och på vad sätt de försäkrades ställning i ömsesidiga försäkringsbolag må kunna stärkas och försäkringsinspektionens rätt till åtgärder mot dylika bolag ökas, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill denna utredning kan föranleda«.

Åt allt detta har såvitt hittills är bekant ingenting åtgjorts. Det kan ifrågasättas, om det ej under sådana förhållanden kan vara lämpligt att just nu ta upp frågan i hela dess vidd genom en allsidig utredning om möjligheten av en statens försäkringsverksamhet i stort bredvid en obligatorisk socialförsäkring. Därvid borde man då ej endast ta sikte på livförsäkring, utan på de ännu mera lukrativa affärerna, brand-, olycksfalls- och sjukförsäkring etc.

Med hänvisning till vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig utredning, angående möjligheten och lämpligheten av en statens försäkringsverksamhet på olika försäkringsområden, samt framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen må kunna föranleda.

Stockholm den 30 januari 1920.

H. Hansson
i Rättvik.

I motionens yrkande instämma:

Ernst Hage.

Ivar Vennerström.
